

SARAH DEVOS

HET HEMEL

OVER WEER,
WOLKEN EN
REGENBOGEN

BOEK



Manteau

© 2021 Manteau | Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Sarah Devos

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

www.zondagbosdag.be
www.zondagzeedag.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Amsterdam
www.newbookcollective.com

Teksten en illustraties: Sarah Devos
Omslagontwerp: Dominic Van Heupen
Illustraties omslag: Sarah Devos
Vormgeving binnenwerk: Dominic Van Heupen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in
enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed,
kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden
voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze
publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 3783 7
NUR 410
D/2021/0034/152

Gejaagd door de wind

Weetjes over wind

Als je hoort dat er een strakke westenwind staat, dan betekent dat dat de wind vanuit het westen naar de tegenovergestelde **windrichting** - het oosten dus - waait, dus niet dat de wind naar het westen toe waait. De richting van waaruit de wind waait, geeft de naam aan de wind. Een noordenwind komt dus uit het noorden en hij waait richting het zuiden.

Nog enkele opvallende dingen over de wind die goed zijn om te weten. Zo kun je er zelf ook eens op letten.

- Bij ons waait de wind vaak vanuit het zuidwesten.
- 's Winters waait het dikwijls harder dan in de zomer. (Verklaring: dat komt omdat lagedrukgebieden in de winter actiever zijn boven West-Europa.)
- Hoe minder obstakels in de weg staan van de wind, hoe harder hij kan waaien. Denk maar aan felle wind op het strand en op zee of hoe de wind plots kan 'toeslaan' als je een hoekje omwandelt en in een 'trekgat' terechtkomt.
- 's Nachts is er vaak minder wind, tenminste als het mooi weer is.
- In de zomermaanden, bij mooi weer, waait het in de late namiddag het hardst.

De wind speelt een grote rol in wat voor weer het wordt. In de onderste kilometer van de atmosfeer, vanaf de bodem tot zo'n duizend meter hogerop dus, zit je in de **wrijvingslaag**. Hier hebben kenmerken van het landschap, zoals een landvlakte, bergen en zeeën, veel invloed op de wind, die ertegenaan of over 'wrijft'.



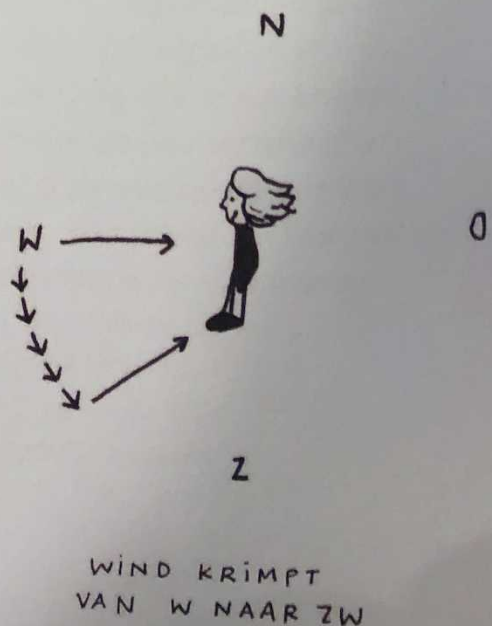
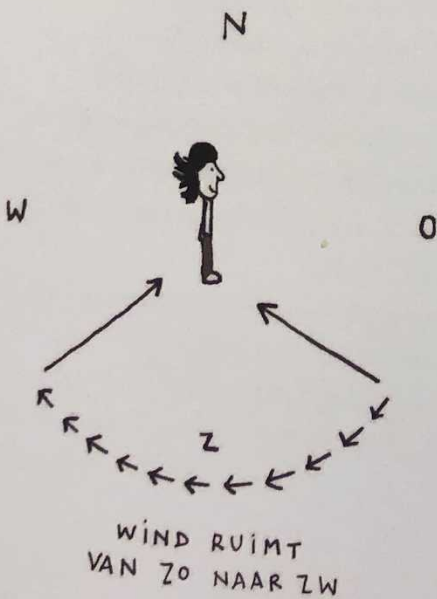
Om de volgorde van de windrichtingen te onthouden bestaan enkele trucjes. Kijk van bovenaf op het kompas - daar staat altijd het noorden - en ga met de wijzers van de klok mee. Elke eerste letter staat voor een windrichting. Je kunt het onthouden aan de hand van dit ezelsbruggetje: *Nooit Oorlog Zonder Wapens* of met het iets vredevollere *Nooit Opstaan Zonder Wekker*. (We hoorden ook het iets minder diplomatische *Naakte Oma's Zijn Walgelijk*, maar dat zul je mij nooit horen beweren.)

Ruimende en krimpende wind

Je hoort de weerman wel eens iets zeggen over 'ruimende' en 'krimpende' wind. Maar wat betekent dat?

Als de wind met de klok meedraait, ruimt de wind. Dit gebeurt bijvoorbeeld nadat er een koufront is gepasseerd. Terwijl de wind ruimt, is het meestal slecht weer (het koufront passeert). **Ruimende wind** kondigt doorgaans wel beter weer aan (tenminste, op onze plek op aarde).

Draait de wind echter tegen de klok in, dan spreek je van **krimpende wind**. Dan is het (voorlopig) nog mooi weer. Het slechte weer is bijvoorbeeld voor de dag erna. Er bestaat niet voor niets een gezegde dat luidt: 'Een krimper is een stinker.'



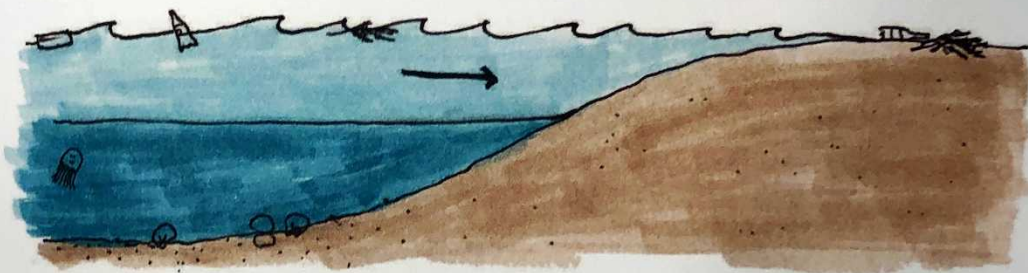
Aanlandige en afluandige wind

Hoe zit het ook alweer met die twee andere termen, aanlandige en afluandige wind?

Aanlandige wind waait van zee naar land, bij ons dus vooral van het westen tot het noorden. Dit soort wind blaast zeewater vanaf de bovenste laag, het wateroppervlak, naar het strand. Dit is het moment waarop lichte dingen, zoals blaasjeszeewier en plastic, aan land worden geblazen.

Afluandige wind waait van het land 'af' naar zee, bij ons is dat vooral van het (zuid)oosten naar het (zuid)westen. Deze soort blaast het zeewater weg van het strand, waardoor een tegenstroming ontstaat, die over de bodem in de richting van het strand stroomt. Op die manier worden dieper gelegen schelpen uitgeschuurd en op het strand geworpen. Ook kwallen, vissen en aanspoelsels uit diepere lagen zeewater spoelen nu aan. Ideaal strandjuttersweer!

W → O
AANLANDIGE WIND



W ← O
AFLANDIGE WIND





Zeebries

En die **zeebries** dan? Die ontstaat wanneer op een mooie zomerdag het land hard opwarmt door de zon. Het land verwarmt de lucht erboven, de warme lucht stijgt op en gaat naar zee. Het 'gat' dat de opstijgende lucht achterlaat boven het land, wordt meteen gevuld met koelere lucht van de zee die naar het land gezogen wordt. Daardoor ontstaat er op zee weer een ander 'gat' dat opgevuld moet worden. Tadaah... De befaamde verfrissende zeebries! Een zeebriesje steekt doorgaans pas in de namiddag de kop op, wanneer de lucht boven het land warm genoeg is kunnen worden. Tegen de avond is het briesje meestal alweer verdwenen.

Nog enkele vaak gehoorde windtermen:
 Een korte opstoot van wind noem je een **windvlaag**, **rukwind** of **windstoot**. Hier staan ze gerangschikt van zwakker naar feller, hoewel ze allemaal ongeveer even 'straf' zijn.

Hoe belangrijk is wind?

Opvallend feit: de gemiddelde windsnelheid is sinds de jaren 1960 afgenomen tot wel 25%. Wetenschappers zijn er nog niet helemaal uit hoe dat komt. Misschien heeft de opwarming van het klimaat ermee te maken? Of komt het doordat er alsmaar meer 'obstakels' de wind tegenhouden, zoals wolkenkrabbers en andere hoge constructies? Of is er een verandering in de luchtdrukgebieden gaande? Er zijn ook wetenschappers die geloven dat er niets veranderd is aan de wind, maar dat de metingen sinds 1960 gewoon veel preciezer verlopen dan daarvoor. Hoe dan ook, wind is cruciaal!

Net als water uit de kraan, het internet en toiletpapier, is wind zo iets dat je pas gaat missen als het er plots niet meer is. Fietsers denken daar op bepaalde momenten allicht anders over, maar wind is echt heel belangrijk. Beeld je bijvoorbeeld maar eens in dat er niet af en toe een flinke windvlaag is om de lucht 'schoon te vegen'. Dan zouden smog en luchtvervuiling gewoon blijven hangen, zeker in de steden. Ook mist zou langer blijven plakken. Wind zorgt ervoor dat de warmte beter verdeeld wordt over de aarde en hij levert tegenwoordig zelfs aardig wat energie op, dankzij windmolens. Iets om over na te denken als je nog eens naar huis fietst met wind op kop.

Voel of merk je dat de wind plots fel verandert van windrichting? Dan ben je maar beter op je hoede, want dan komt er waarschijnlijk een plotselinge, drastische weersverandering aan.

Acht soorten wind

Sommige soorten wind zijn zo typisch dat ze een eigen benaming kregen. Acht voorbeelden, waarbij we beginnen met een heel kleine, lokale (maatje small), vervolgens zes 'tussenin'winden (maatje medium) en tot slot de passaatwinden, die invloed hebben op de hele wereld (maatje XXL):

- **Willy-willy**
Nee, niet de betreurde gitarist van The Scabs, de legendarische band uit mijn thuisstad Diest, maar de Australische aboriginal-naam voor een stofhoos (zie p. 127), ook bekend als *dust devil*.
- **Mistral**
Oh, la, laa... Deze kanjer ondervond ik al eens aan den lijve, op vakantie in de Provence. En geloof me: als de mistral waait, dan zit je er voor enkele dagen aan vast. Nu ja, 'vast'... Met windsnelheden van 150 kilometer per uur is er na een tijdje eigenlijk niet veel meer dat nog vastzit. De mistral, ofwel 'de meesterlijke', waait uit het noorden, stroomafwaarts door de Rhônevallei.
- **Tramontana**
Net als de mistral werkt ook de strakke tramontana in veelvouden van drie. Dat betekent dat hij drie dagen kan aanhouden, maar evengoed zes of negen. Houdt huis tussen de Pyreneeën en het Centraal Massief. De typische windrichting van de tramontana is noordwest.
- **Sirocco**
Toen ik jong was (kuch), was er in pretpark Walibi een achtbaan die Sirocco heette. Tegenwoordig heet die de Psyké Underground, maar de wind waar deze achtbaan naar werd vernoemd, is niet van naam veranderd. Deze harde zuidenwind voert hete, stoffige lucht vanuit de Sahara naar Italië. Gaat de sirocco door tot bij ons, dan zien we hier na een regenbui (ook wel 'bloedregen') een laagje stof op de auto's en het terras. Om precies te zijn: dat stof is geen Saharazand – daarvoor zijn de korrels te fijn –, officieel spreek je van silt (zie p. 111).

- **Föhn**

De meesten zullen de föhn kennen van in de Alpen, maar deze warme en droge wind is ook mogelijk op elke andere, langgestrekte bergketen (zie ook chinook en Santa Ana-winden hieronder). Maar wat was er nu het eerst: de wind of de haardroger? (Het juiste antwoord: de wind. De haardroger, föhn, werd naar de wind genoemd.) Nog een tip van het huis: wil je een föhn omzeilen, doe dan geen moeite om naar de andere kant van de bergketen te trekken, want daar zal het weer erg slecht zijn.

- **Chinook**

Het neefje van de föhn vind je in Amerika, in de buurt van de Rocky Mountains. De chinook kan ervoor zorgen dat het enkele winterdagen lang plots extreem warm wordt. Deze westenwind verandert in een föhn nadat hij over de Rocky Mountains is gewaaid. *Cloudspotters* kunnen hier vette punten scoren, want een typisch verschijnsel is de *chinook arch*, ofwel de chinookboog. Dan zie je de hemel heel abrupt in tweeën verdeeld: helemaal helder aan de ene kant, een afgebakend wolkendeken aan de andere kant. (Googel maar eens!)

- **Santa Ana-winden**

Met een dochter die Anna heet, kon ik de Santa Ana-winden niet laten liggen. (Sorry, Anna.) Deze oostenwinden vallen ook onder de categorie 'föhn'. Ze zijn extreem heet in de zomer en samen met hun kompanen, de *Díablo-winden*, zijn deze Californische kanjers vaak een doorn in het oog van de brandweerlui omdat ze de heftige bosbranden in het kwetsbare gebied extra hard aanwakkeren.

- **Passaatwinden**

Deze winden hebben al twee keer in dit boek gewaaid (zie p. 47 en p. 49). Weet je het nog? De passaatwinden waaien bijna onafgebroken vanaf 30° noorder- en zuiderbreedte naar de evenaar. Ze zijn nooit hevig en daardoor erg interessant voor oceaanzeilers.